

ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

Strategies to Promote Knowledge Management in Schools Nakorn Phanom Primary Educational Service Area Office 1

มารุต อุปนิสากร, สมาน อัครภูมิ*, จิณณวัตร ปะโคทัง**

หลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการปฏิบัติ ปัญหา และสิ่งที่ต้องการรับการส่งเสริมในการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ระยะที่ 2 การสร้างยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 การประเมินยุทธศาสตร์โดยการประชุมกลุ่มสนทนา (Focus Group) และระยะที่ 3 การประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปหลอมรวมประเด็น

ผลการวิจัย พบว่า

1. จากผลการศึกษาระดับการปฏิบัติในการส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก แต่ยุทธศาสตร์ที่ดำเนินการน้อยกว่าด้านอื่น คือ ยุทธศาสตร์การจัดเก็บความรู้

2. การสร้างยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 มีองค์ประกอบของยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) สร้างวิสัยทัศน์ คือ พัฒนาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 สูงส่งก้าวหน้าและยั่งยืน 2) กำหนดพันธกิจ 3 ข้อ ประกอบด้วย 1. ส่งเสริมให้การจัดการเรียนรู้ เป็นวัฒนธรรมของสถานศึกษา 2. นำกระบวนการจัดการความรู้มาใช้เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการทำงาน 3. กำหนดมีฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอน 3) เป้าประสงค์ คือ พัฒนาสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างเครือข่ายภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อสนับสนุนการจัดการความรู้ 4) ส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดหาและแสวงหาความรู้ เน้นส่งเสริมให้บุคลากรแสวงหาความรู้เพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องในการปฏิบัติงานและพัฒนางาน ด้านการจัดเก็บความรู้ เน้นมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดระบบของความรู้ที่ต้องการจัดเก็บให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อความสะดวกในการสืบค้นข้อมูล ด้านการเผยแพร่ความรู้ เน้นส่งเสริมให้บุคลากรมีการเผยแพร่ความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์กับบุคลากรจากหน่วยงานภายนอกในงานประชุมงานสัมมนา และงานการจัดนิทรรศการต่างๆ โดยใช้ระบบอินเทอร์เน็ต และอินทราเน็ตเพื่อสนับสนุนการเผยแพร่ความรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และด้านการนำความรู้ไปใช้นั้น ร้อยละของสถานศึกษามีแหล่งข้อมูลสารสนเทศใช้ในการพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3. จากผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา โดยภาพรวม ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 พบว่า ยุทธศาสตร์ที่มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้มากที่สุดในแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านการเผยแพร่ความรู้ มีความเหมาะสมสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการจัดการและการแสวงหาความรู้ และด้านการนำความรู้ไปใช้ ด้านการจัดเก็บความรู้มีความเหมาะสมต่ำที่สุด ความเป็นไปได้สูงที่สุดคือ ด้านการจัดการและการแสวงหาความรู้ รองลงมาคือด้านการจัดเก็บความรู้ ด้านที่ค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการนำความรู้ไปใช้

จึงสรุปได้ว่ายุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์การพัฒนาการศึกษา 2) พันธกิจ 3) เป้าประสงค์การพัฒนา 4) การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์ การจัดการความรู้ในสถานศึกษา

ABSTRACT

The objectives of the research were to study for developing strategies to promote knowledge management in schools under the Nakorn phanom Primary Educational Service Area Office 1 as the following: 1) To study the status practice, problems and what in need to be promoting for knowledge management in schools 2) To create strategy promoting knowledge management in schools 3) To evaluate strategy promoting knowledge management in schools. Tree steps of the research – 1) Studied the status practice, problems and what in need for schools in Nakorn phanom Primary Educational Service Area Office 1.– Step 2) Created strategy promoting knowledge management for schools in Nakorn phanom Primary Educational Service Area Office 1 and evaluated strategies by focus groups meeting. And step 3) Evaluated the appropriateness and possibility of the strategy promoting knowledge management in schools. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation and data analyzed by fusion point conclusion.

The research findings were as follows:

1. The level of operation in promote knowledge management in schools of Nakorn phanom Primary Educational Service Area Office 1 overall are high, but the strategy in carried over less than the others is knowledge storage strategy.

2. Strategy to promote knowledge management in schools of Nakorn phanom Primary Educational Service Area Office 1 have strategic elements in – 2.1) Vision to be develop schools of Nakorn phanom Primary Educational Service Area Office 1 to learned organs and sustainable development. – 2.2) Obligation is composed by three parts ; 2.2.1 Raise to knowledge management be school culture 2.2.2 Carried on knowledge management to use in systematic development and work processed 2.2.3 Having data base to develop in studying and teaching. – 2.3) Goal target is developed schools of Nakorn phanom Primary Educational Service Area Office 1 to be organs of sustainable development, create net working inside and outside educational instutions to support knowledge management. – 2.4) Strategy to promote knowledge management in educational institutions have four aspects; sourcing and acquiring knowledge that emphasized on encouraging personnel to seek and use the

knowledge to correct deficiencies in the operation and developing. The aspect of knowledge storing stressed on responsible units for organizing the knowledge required to store them into categories, in order to facilitate the searching data. The aspect of disseminated knowledge stressed on encouraged staff to focus knowledge dissemination, exchanging knowledge and experienced with inside and outside personnel by conferences, seminars and various exhibitions. Using Internet or Intranet to support knowledge dissemination both within and outside the academy. And the aspect of using knowledge emphasized on percentage of school with data sources, information used for developed efficiency and effectiveness.

3. Suitability assessing and feasibility of the strategy to promote knowledge management overall in schools of Nakorn phanom Primary Educational Service Area Office 1 found that the appropriate and most feasible strategy in each aspect are the following: The aspect of dissemble knowledge is the major suitable, the minor aspects are sourcing and acquiring knowledge including the using knowledge. The storing knowledge is the lowest suitable aspect. The most feasible aspect is sourcing and acquiring knowledge, the minor aspect is the storing knowledge. The lowest average aspect is the using knowledge.

Keyword: Strategies, Promote Knowledge Management

บทนำ

ในสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-base Society and Economy) ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาในระดับโรงเรียนที่ต้องตอบสนองผลผลิตผู้เรียนให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง การศึกษาในปัจจุบันจะต้องปรับเปลี่ยนไปทิศทางใด จึงได้มีการกำหนดแนวนโยบายแห่งรัฐในการวางแนวทางให้โรงเรียนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 มาตรา 11 มีสาระสำคัญกำหนดให้ ส่วนราชการพัฒนาความรู้ในส่วนราชการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยต้องรับรู้ข้อมูลข่าวสารและสามารถประมวลผลความรู้ในด้านต่างๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติราชการได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความสามารถสร้างวิสัยทัศน์และปรับเปลี่ยนทัศนคติของข้าราชการในสังกัดให้เป็นบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ และมีการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติราชการของส่วนราชการให้สอดคล้องกับการบริหารราชการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ (ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ 2548 : 11-13)

องค์กรทางการศึกษาที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาในทุกระดับของประเทศต้องตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้น และพร้อมที่จะพัฒนาเปลี่ยนแปลง สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ระบุไว้ในนโยบายว่า การพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ การผลักดันยุทธศาสตร์การสร้างสังคม เศรษฐกิจฐานความรู้โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการพัฒนาระบบการบริหารจัดการความรู้ ทั้งระบบการสร้างและจัดหาคำความรู้ ระบบการแพร่กระจายความรู้ และระบบการสร้างมูลค่า อนุรักษ์และพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา 2551: 56)

ในส่วนของสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษาไม่ว่าจะเป็นครู ผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนผู้บริหารการศึกษา จะต้องสนใจในด้านข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นความรู้ที่มาจากแหล่งต่าง ๆ โดยที่ผู้ที่มีข้อมูลข่าวสารมากก็จะกลายเป็นผู้ที่มีความทันสมัย อยู่ในยุคของสังคมฐานความรู้ คือการใช้ความรู้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ และปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ

เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่แท้จริง เชื่อถือได้ สามารถนำไปปฏิบัติได้ บุคลากรทางการศึกษาจึงเป็นผู้มีความรู้ และรู้จักแสวงหาความรู้จนได้เป็นผู้ชำนาญการหรือเชี่ยวชาญ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่บุคลากรทางการศึกษาต้องมีความสามารถและทักษะในการจัดการความรู้

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นกระบวนการของการสร้างคุณค่าจากทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ขององค์กร คือ ทุนทางปัญญา รวมทั้งทุนมนุษย์ ทุนทางโครงสร้าง และทุนความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (จักรพรรดิ วิชา 2550 : 18–21) การจัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้คนรู้จักหาความรู้ และนำความรู้มาใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ การจัดการความรู้จำเป็นต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continuous Learning) อยู่ตลอดเวลาเพราะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจะทำให้เป็นคนที่มีโลกทัศน์และวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รู้ว่าควรทำอะไร ไม่ควรทำอะไรในช่วงเวลาไหน รับรู้ถึงข้อดีข้อเสียจากการเลือกปฏิบัติในแนวทางใดทางหนึ่งซึ่งความสามารถต่างๆ เหล่านี้เองที่จะสะท้อนถึงคุณค่า (Value) ของตัวคุณที่ตนเองในฐานะของพนักงานอาจไม่เห็นผลชัดเจนในช่วงเวลานี้ แต่หากคุณเติบโตก้าวหน้าเป็นผู้บริหารแล้วละก็ความสามารถต่างๆ นี้จะทำให้คุณมีข้อได้เปรียบเหนือกว่าคนอื่น และนั่นก็หมายความว่า คุณจะมีผลการปฏิบัติงานที่ดี และมีศักยภาพในการทำงานในตำแหน่งงานที่สูงขึ้นต่อไป (อาภรณ์ ภูวิทย์พันธุ์ 2549 : ก)

การพัฒนาการจัดการความรู้ของครู อาจดำเนินการได้หลายลักษณะ รวมทั้งการตรวจสอบจากตัวบ่งชี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาความสามารถในการจัดการความรู้ของครูให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งจากการศึกษาของวิลาวัลย์ มาคุ้ม โดยได้พัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทราบว่า องค์กรประกอบและตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ของครูมีดังนี้ (บุญดี บุญญาภิจ 2548 : 7)

การจัดการความรู้จึงเป็นการใส่ใจเรื่องความรู้ที่จะใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์หรือในระบบเป้าหมายของการจัดการความรู้ นอกจากเรียนรู้จากความรู้เผยแพร่แล้ว ยังเอื้ออำนวยในการเปลี่ยนแปลงโฉมความรู้ฝังตัวไปเป็นความรู้เผยแพร่สามารถเข้าถึงได้และยังสามารถนำมาแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ และการจัดการความรู้ในโรงเรียน การจัดการความรู้เป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนให้องค์การประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวังและเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันและในอนาคต เป้าหมายของการจัดการความรู้คือ เพื่อพัฒนาคุณภาพงาน พัฒนาคนและพัฒนาฐานความรู้ (Sallis and Jones 2002 : 514)

จากความสำคัญของการจัดการความรู้ ดังที่กล่าวมาแล้ว ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาในระดับดังกล่าวมีความสนใจที่จะพัฒนายุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 เพื่อนำผลการวิจัยเป็นข้อมูลในการบริหาร วางแผน ปรับปรุงพัฒนาความรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาสภาพการปฏิบัติ ปัญหาและสิ่งที่ต้องการรับการส่งเสริมในการจัดการความรู้ในสถานศึกษา
2. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา
3. เพื่อประเมินยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนายุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เสนอผลการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาระดับการปฏิบัติ ปัญหา สิ่งที่ต้องการได้รับการส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้จำนวน 9 โรงเรียน 93 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) มีขั้นตอนการสุ่ม ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด 2545 : 47)

1. กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ 30% จำนวนประชากรทั้งหมดเป็นหลักร้อย (บุญชม ศรีสะอาด 2545 : 41) ใช้การสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) จาก 262 โรงเรียน ได้จำนวน 75 โรงเรียน
2. โรงเรียน 75 โรงเรียน แยกเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 19 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง 44 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่ 12 โรงเรียน สุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) มา 9 โรงเรียน
3. โรงเรียน 9 โรงเรียน แยกเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก 3 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง 3 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดใหญ่ 3 โรงเรียน โดยใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ได้โรงเรียนขนาดเล็ก เป็นผู้บริหารโรงเรียน 3 คน ครูผู้สอน 9 คน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 9 คน รวมจำนวน 21 คน โรงเรียนขนาดกลางเป็นผู้บริหารโรงเรียน 3 คน ครูผู้สอน 18 คน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 12 คน รวมจำนวน 33 คน โรงเรียนขนาดใหญ่ เป็นผู้บริหารโรงเรียน 3 คน ครูผู้สอน 21 คน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจำนวน 15 คน รวมจำนวน 39 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 93 คน

ระยะที่ 2 การสร้างยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา/มัธยมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จากโรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการบริหารงานด้านการศึกษา รวมทั้งสิ้นจำนวน 21 คน

ระยะที่ 3 การประเมินยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา

ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 18 คน ในการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา เป็นผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และนักวิชาการที่เป็นผู้มีความเหมาะสม มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์สูงในเรื่องยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถาม แบบประเมินดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาสาระกับยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา และแบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประโยชน์ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา ทำการวิเคราะห์ หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วแปลผลค่าเฉลี่ยโดยเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด และวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ โดยนำเนื้อหาที่เป็นข้อความซ้ำกันหรือคล้ายกันมาประมวลผลสรุปเป็นประเด็นสำคัญ

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาศาภาพการปฏิบัติ ปัญหาและสิ่งที่ต้องการรับการส่งเสริมในการจัดการความรู้ในสถานศึกษา

1. ระดับการปฏิบัติในการส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 ผลจากการวิจัย พบว่า ศาภาพการปฏิบัติในการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 ทั้ง 4 ยุทธศาสตร์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ยุทธศาสตร์ด้านการจัดหาและแสวงหา รองลงมาคือ ยุทธศาสตร์การนำความรู้ไปใช้ ยุทธศาสตร์การเผยแพร่ความรู้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ยุทธศาสตร์การจัดเก็บความรู้

ผลการสร้างยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา

2.1 ผลการสร้างยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึ กษานครพนม เขต 1 มีองค์ประกอบของยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3 ข้อ 3) เป้าประสงค์ 4) ยุทธศาสตร์ การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดหาและแสวงหาความรู้ มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด และแนวทางการดำเนินงาน 8 ข้อ ด้านการ จัดเก็บความรู้ เป้าหมาย ตัวชี้วัด และแนวทางการดำเนินงาน 8 ข้อ ด้านการเผยแพร่ความรู้ มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด และแนวทางการดำเนินงาน 7 ข้อ และด้านการนำความรู้ไปใช้ มีวัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด และแนวทาง การดำเนินงาน 8 ข้อ

2.2 ผลการประเมินความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ของยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการ ความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 โดยรวมมีความคิดเห็นในระดับมาก ที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเป็นไปได้ มีระดับความคิดเห็นสูงสุด รองลงมาคือด้านความเป็นประโยชน์ ระดับความคิดเห็นต่ำสุด คือความเหมาะสม พิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือ ยุทธศาสตร์ มีประโยชน์ต่อสถานศึกษา ผู้บริหาร ครู รองลงมาค่าเฉลี่ยเท่ากัน 3 ข้อ คือ ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 เป็นที่ยอมรับได้ ยุทธศาสตร์ มีความ สอดคล้องกับการจัดการความรู้ กระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์ ทั้ง 4 ด้าน มีขั้นตอนการปฏิบัติชัดเจน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ ที่สุดคือ ยุทธศาสตร์ เป็นไปตามขั้นตอนเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

2.3 ผลการจัดทำคู่มือการนำยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 พบว่า คู่มือยุทธศาสตร์ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ ข้อจำกัด ในการนำคู่มือไปใช้ วิธีการนำคู่มือไปใช้ วิธีดำเนินการตามยุทธศาสตร์การจัดการความรู้ในสถานศึกษา 4 ยุทธศาสตร์คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการจัดหาและการแสวงหาความรู้ ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการจัดเก็บความรู้ ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านการ เผยแพร่ความรู้ และยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการนำความรู้ไปใช้ ส่วนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการ ความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 สร้างวิสัยทัศน์ ขั้นตอนที่ 2 สร้างพันธกิจ ขั้นตอนที่ 3 กำหนดเป้าประสงค์ ขั้นตอนที่ 4 สร้างยุทธศาสตร์

2.4 ผลการประเมินคู่มือยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา โดยรวมมีความคิดเห็นในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด คือ คู่มือการดำเนินการตามยุทธศาสตร์สู่ ความสำเร็จในการจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีประโยชน์ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ลักษณะการพิมพ์มีความเหมาะสม

ผลการประเมินยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา

ผลการตรวจสอบและประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยภาพรวมยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ด้านวิสัยทัศน์ ด้านพันธกิจ เป้าประสงค์ ด้านการจัดหาและการแสวงหาความรู้ ด้านการจัดเก็บความรู้ ด้านการเผยแพร่ความรู้ ด้านการนำความรู้ไปใช้ พบว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด

3.1 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 ด้านวิสัยทัศน์ มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด

3.2 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 ด้านพันธกิจ มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด

3.3 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 ด้านเป้าประสงค์ มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด

3.4 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 ด้านการจัดหาและการแสวงหาความรู้ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด

3.5 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 ด้านการจัดเก็บความรู้ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด

3.6 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 ด้านการเผยแพร่ความรู้ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด

3.7 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 ด้านการนำความรู้ไปใช้ มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด

สรุป ผลยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์การพัฒนาการศึกษา 2) พันธกิจ 3) เป้าประสงค์การพัฒนา 4) การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการปฏิบัติในการส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 1 ผลจากการวิจัยพบว่า สภาพการปฏิบัติในการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ทั้ง 4 ยุทธศาสตร์ โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดย ยุทธศาสตร์ด้านการจัดหาและแสวงหาความรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ยุทธศาสตร์การนำความรู้ไปใช้ ยุทธศาสตร์ การเผยแพร่ความรู้ และยุทธศาสตร์การจัดเก็บความรู้ อาจเป็นเพราะว่าผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้ยึดการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาคูณภาพการศึกษา ได้แก่ มาตรา 9 การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักการมีเอกภาพ ด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ สอดคล้องกับ งานวิจัยของ วิลาวัลย์ มาคุ้ม (2549 : 236) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยพบว่า การกำหนดความรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ

ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการกำหนดความรู้ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน การแสวงหาความรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การสร้างความรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การแลกเปลี่ยนความรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การเก็บความรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การนำความรู้ไปใช้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือครูสามารถนำความรู้ ความสามารถของตนไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่วนตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ครูมีการเผยแพร่ความรู้ของตนในแหล่งต่างๆ ภายนอกสถานศึกษา (เช่น วารสารทางวิชาการ ตำราเรียน งานวิจัย เว็บไซต์) แม้ว่าจะเป็นตัวบ่งชี้ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดแต่ก็มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ออกการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ มาหลอมรวมให้สอดคล้องกับแนวคิดจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปว่า ยุทธศาสตร์การจัดการความรู้ ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) ยุทธศาสตร์การจัดการหาและการแสวงหาความรู้ 2) ยุทธศาสตร์การจัดเก็บความรู้ 3) ยุทธศาสตร์การเผยแพร่ความรู้ และ 4) ยุทธศาสตร์การนำความรู้ไปใช้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาวลัย มาคัม (2549 : 236) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัยพบว่า มีการกำหนดความรู้ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การเก็บความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Leitch and Rosen (2001) and Collison, Parcell (2004) ทำการศึกษาถึงผลความสำเร็จของการจัดการความรู้ พบว่า ขั้นตอนในการจัดการความรู้ (Managing Knowledge) คือ 1) การจัดหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ (Knowledge acquisition) 2) การแบ่งปันหรือการแลกเปลี่ยนความรู้ (Knowledge sharing) 3) การใช้หรือเผยแพร่ความรู้ (Knowledge utilization)

2. ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประโยชน์ของยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า ในภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ด้านความเป็นไปได้อันดับความคิดเห็นสูงสุดรองลงมาคือ ด้านความมีประโยชน์ ด้านความเหมาะสมมีระดับคิดเห็นต่ำสุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิลาวลัย มาคัม (2549 : 236) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ผลการวิจัย พบว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ ได้แก่ การกำหนดความรู้การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การเก็บความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ องค์ประกอบทั้งหมดนี้สามารถใช้วัดการจัดการความรู้ของครู ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และงานวิจัยของ Sallis and Jones (2002 : 126-129) ได้ศึกษาองค์ประกอบสำคัญในการจัดการความรู้ในองค์กร พบว่า องค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์วัฒนธรรมองค์การ แห่งการเรียนรู้ ภาวะผู้นำและการจัดการ ทีมงานและทีมการเรียนรู้ กระบวนการแบ่งปันความรู้ การสร้างสรรค์ความรู้และความชำนาญ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมให้การจัดการความรู้ในองค์กรประสบความสำเร็จ โดยองค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นสิ่งสำคัญที่สุด สำหรับการกำหนดความรู้ที่สำคัญไว้ในองค์กร

3. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ในภาพรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมาก ยุทธศาสตร์การจัดการหาและการแสวงหาความรู้ ภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด ยุทธศาสตร์การจัดเก็บความรู้ ในภาพรวมมีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด ยุทธศาสตร์การเผยแพร่ความรู้ ในภาพรวมมีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด

ที่สุด ความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด ยุทธศาสตร์การนำความรู้ไปใช้ ในภาพรวมมีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้ ในระดับมากที่สุด ปัจจุบันเป็นยุคแห่งสังคมการเรียนรู้ ดังนั้นการที่องค์กรสามารถอยู่ได้นั้นจะต้องมาจากการปรับเปลี่ยนหลายประการ เช่น การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ในการบริหารและการทำงาน โครงสร้างองค์กรและที่สำคัญอย่างยิ่ง คือวัฒนธรรมองค์กรที่สร้างสรรค์และเอื้อต่อการบริหารจัดการความรู้มากที่สุด ดังนั้น ผู้นำองค์กรจะต้องรู้และเข้าใจวัฒนธรรมองค์กรอย่างลึกซึ้ง ความสำเร็จจากการจัดการความรู้จากการที่วัฒนธรรมองค์กรที่ดีจะหล่อหลอมให้บุคคลในองค์กรมีความภาคภูมิใจและเกิดจิตสำนึกแห่งความเป็นเจ้าของ สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญส่ง หาญพานิช (2546 : 123) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเรียนรู้ในสถาบัน อุดมศึกษาไทย ผลการศึกษา พบว่า การจัดการความรู้ที่สำคัญในสถาบันอุดมศึกษาไทย ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ด้านกระบวนการจัดการความรู้ มี 6 ขั้นตอน คือ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ การถ่ายโอนความรู้และการนำความรู้ไปใช้ และองค์ประกอบอื่น เกี่ยวกับความสำเร็จการจัดการความรู้อีก 3 องค์ประกอบ คือ ผู้นำ/ผู้บริหาร การสื่อสารความรู้ และวัฒนธรรมองค์กร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษานำไปใช้ ดังต่อไปนี้

1. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรกำหนดนโยบายและสนับสนุนงบประมาณในการส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา ให้ทุกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
2. สถานศึกษาทุกแห่งควรนำข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยยุทธศาสตร์การส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษาในบริบทของแต่ละท้องถิ่น
2. ควรมีการศึกษาวิจัยการสร้างดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (Key Performance Indicator : KPI) ในการส่งเสริมการจัดการความรู้ในสถานศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในแต่ละด้านให้ชัดเจนและเห็นเป็นรูปธรรม สามารถวัดได้อย่างถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

- ชุมศักดิ์ อินทร์รัช. (2548, มกราคม-มิถุนายน). บุคลากรทางการศึกษา : ทักษะในการจัดการความรู้ (Knowledge Management Skill: KMS. วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 1 (1): 11-13.
- จักรพรรดิ วัฒ. (2550, กุมภาพันธ์). การจัดการความรู้ของครู. วารสารวิทยาจารย์. 106 (4) : 18-21.
- บุญดี บุญญากิจ และคณะ. การจัดการความรู้จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด (มหาชน), 2548.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงานกระทรวงศึกษาธิการ. กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2554-2559). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- อาภรณ์ ภูวิทย์พันธ์. Human resource management and development case study. กรุงเทพฯ : เอช อาร์ เซ็นเตอร์, 2549.
- Sallis, E.,& G, Jones. Knowledge management in Educational. London: Kogan Page, 2002.